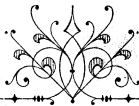

Folkdiktning,

VISOR, FOLKTRO, SÄGNER
OCH EN
SVARTKONSTBOK,

SAMLAD
OCH
UPPTECKNAD
I
SKÅNE
AF

EVA WIGSTRÖM.
(AVE)

ANDRA SAMLINGEN.

GÖTEBORG.
TORSTEN HEDLUNDS förlag.

Pris: 3 Kronor.

FÖRORD.

Då jag nu står färdig att utgifva *andra samlingen* af den gamla *folkdiktning* jag upptecknat i Skåne, är det mig ett behof att uttala min tacksamhet till alla dem, som dervid medelbart varit mig behjelpiga.

Att denna andra samling kan utkomma så snart efter den första, får i främsta rummet tillskrifvas h. m:t konungens intresse för saken, ty genom en gåfva af 200 kr., gjorde han det möjligt för mig att äfven under sist förflutne höst och vinter företaga samlingsfärder till våra aflägsnare bygder samt att nu under sommaren offra flera veckor uteslutande till vandringar i Östra Göinge härad, Kristianstads län.

Dernäst vill jag med tacksamhet omnämna det understöd af 100 kr., som jag för samma ändamål genom doktor A. Hazelius erhållit af Nordiska museet i Stockholm.

Derjemte måste jag uttala min tacksamhet till vår skånske allmoge, och icke minst till ofvannämde häradets befolkning, samt för öfrigt till alla de personer, med hvilka jag under dessa mina vandringar kommit i beröring. Öfver allt har jag blifvit mottagen och bemött med den största hjertlighet, och med en vilighet, som torde sakna motstycke, har man i koja och gård meddelat mig allt, som man trodde kunna

vara af värde för mig att uppteckna. Visserligen underlättar folkets ännu lefvande tro på svartkonst, signeri, hemlighetsfulla väsen, gengångare m. m. till en stor del forskarens möda, men äfven den okunnigaste har en aning om, att »de lärde» förkasta denna tro, och då det ej skall mycket till, för att i våra mera aflägsna bygder bli räknad bland dem, så känner jag mig dubbelt tacksam för det oförbehållsamma förtroende, som allestädes blifvit mig visadt.

Nu, liksom i min första samling, har professor Svend Grundtvig i Köbenhavn granskat och godkänt visorna; för öfrigt har denne berömde vetenskapsman hela tiden med stort intresse och varm välvilja följt detta mitt arbete. Äfven från professor Felix Liebrecht i Lüttich (Belgien) har jag fått mottaga prof af intresse och kärlek för detta mitt samlingsarbete.

Det lifliga erkännande, som tidningspressen i de tre nordiska landen egnade min första samling, har mildrat smärtan öfver, att det är en *dansk* vän till våra nordiska minnen, som med mig bär de uppoffringar, hvilka vid utgifvandet af denna första samling måste göras för att få den tryckt. Denne vän skall också här ha tack och heder.

Sist, men icke minst, tackar jag denna *andra* samlings förläggare för det jag nu får se en svensk mans namn och svensk tryckningsort på detta arbete.

Helsingborg i Augusti 1881.

Eva Wigström.

FOLKDIKTNING.

INNEHÅLL:

I.	Visor	sid.	1.
II.	Tjärbrännarens berättelser	»	81.
III.	Pottaskbrännerskans »	»	132.
IV.	Kolarens »	»	178.
V.	Fiskarens »	»	214.
VI.	Fiskarhustruns »	»	255.
VII.	Mjölharens »	»	288.
VIII.	Mamsell Gustafvas »	»	313.
IX.	Den kloke gubbens meddelanden och hans svartkonstbok.....	»	355.

I.
V I S O R.

Himmelsbudet.

(Ön Hven.)

Herr Kriste han bor uti himmelrik',
han talte till engeln så saktelig'.
— Mig »kedes» vid att lefva så länge just mer —

»Ja, du skall fara ned till jorderik'
och hemta en jungfru nu upp till mig!»

Jungfrun gick ut och kammad' sitt hår,
så hörde hon en fogel sjunga i år:

»Krist gifve att den fogeln vor' min,
jag skulle sätta honom i förgyllande skrin!»

Krist gifve att fogeln vor' tam,
jag skulle sätta honom på förgyllande stam!»

Den jungfrun gick ut allt frisk och sund,
men in kommer hon med helsot i mund.

»O, kära min syster, I bädden min säng,
o, kära min moder, I leden mig till den!

Ack, käre min broder, du hemtar mig prest,
och, käre min fader, I sitten mig näst!»
— Mig keddes vid att lefva så länge just mer —

Fogeln på liljekvist.

(Ön Hven.)

Der satt en fogel på liljekvist,
— Om sommaren —
han sjöng så ljufligt om Jesu Krist.
— I himmelen är stor glädje —

Der stod en jungfru och hörde derpå;
han sjöng, att hon skull' bli döder i år.

»Han sjunger, att jag skall bli döder i år;
jag känner mig inte döden att få.»

Men innan aftonsolen rann ner,
den jungfrun hon rörde sig aldrig mer.

De buro detta liket allt öfver en ö,
och der föllo tårar, som här faller snö.

De buro detta liket öfver en äng,
och der föllo tårar, som här faller regn.

De buro detta lik öfver kyrkogården fram,
— Om sommaren —
och alla Guds englar gingo före och sång.
— I himmelen är stor glädje.

Herr Peder och liten Kerstin.

(Mölle fiskeläge, Luggude härad.)

Herr Peder och liten Kerstin de sutto öfver bord,
— Den älskog vilja vi begynna —
de talte så månget skämtefullt ord.
— Jag kan eder aldrig förglömma —

»Mitt bröllop skall stå så högt upp i land,
att aldrig någon jungfru dit komma kan.»

»Skall edert bröllop stå så högt upp i land,
men blifver jag bjuden, nog slipper jag fram.»

Herr Peder han låter sitt bröllop stå fort,
men liten Kerstin hon låter sin gångare kringsko.

Liten Kerstin låter skära sig bröllopskläder ny'
och med skarlakansband och perlor sy.

Liten Kerstin sade till småsvennen sin:
»I hemten mig in grå gångaren min.»

Liten Kerstin hon sätter sig på gångaren grå,
så rider hon sig fram till bröllopsgård.

Liten Kerstin säger till småsvennen sin:
»I gången eder för herr Peder nu in!»

Småsvennen gick för herr Peder in:
»Här ute håller en jungfru så fager och så fin.»

»Håller der en jungfru, så fager och så fin,
så bjuden henne gå i bröllopssalen in!»

Liten Kerstin steg in genom dörren och neg,
herr Peder till henne med vreda ögon ser.

»Välkommen liten Kerstin, välkommen här in,
nu skola vi dricka både mjöd och vint!»

»Mig lyster ej mjöd, mig lyster ej vin,
men mig lyster sitta vid unga bruden din.»

»Nej inte får du sitta vid unga bruden min,
men du skall gå på golfvat och skänka mjöd och vin.»

Liten Kerstin så sakta öfver golfvet går,
hon faller så mången sorgfull tår.

Bruden hon talte till brudgummen sin:
»Hvad är det för en jungfru, som här har kommit in?»

Herr Peder han svarade unga bruden sin:
»Det är en, som förr varit kärestan min.»

Bröllopet stod i dagarne två,
men inte ville bruden i sängen gå.

Liten Kerstin bar in förgylda stolar två:
»I sätten eder båda nu häruppå!»

Liten Kerstin hon klädde af dem strumpor och skor,
så ledde hon dem båda till brudesängen fram.

Liten Kerstin hon gick ned åt rosende gård,
der hängde hon sig i sitt fagergula hår.

Budet kom fort för herr Peder in:
»I rosengård hänger en jungfru så fin.»

Herr Peder han sig utur kammaren sprang,
slog dörrarne i, så låsarne sang.

»Ack, liten Kerstin min, hänger du här,
allt medan du lefde jag höll dig så kär!»

Herr Peder han lät gräfva den grafven så bred,
att han skulle ligga vid sidan bredvid.

Han satte sitt svärd till en abildsrot,
så hvassa udden genom hjertat stod.

Om morgonen innan dagen blef ljus,
så var der tre lik uti herr Peders hus.

Det första var han sjelf, det andra hans mö,
— Den älskog vilja vi begynna —
det tredje hans unga brud, af sorg månd' hon dö.
— Jag kan eder aldrig förglömma —

Hafsfruns tärna.

(Engelholm.)

Hertigen går för sin moder att stå.

— Blåser kallt, kallt väder ifrån sjön —

»Hade icke jag en syster så bård?»

— Blåser kallt, kallt väder ifrån sjön —

»Jo visst hade du en syster så bård,
men henne har hafsfrun uti sitt våld.»

Ung' hertigen låter kringskära sitt hår,
så rider han sig till hafsfruns gård.

Fyra guldhästsco, tjugofyra guldsöm
ung' hertigen rider i stridaste ström.

»Här sitten I, hafsfru, så fager och fin,
som solen den klara I lysen och skin'.»

»Nej, jag är ej fager och jag' är ej fin,
men jag har en tärna, som solen hon skin',»

»Hur skall jag väl komma i hafsfruns gård,
der porten är af jern och låsarne af stål?»

»Är porten af jern och låsarne af stål,
så har jag väl nycklar, som der kunna gå.»

Ungersven går sig åt salen då,
hafsfrun hon går för sin tärna att stå.

»Hör du min tärna, hvad jag dig säga vill
nu skall du dig för en ungersven gå in.»

»Hur skall jag väl för en ungersven stå,
jag icke sett solen på femton år?»

Så satte de på henne en silfvervirkad särk,
som fjorton jungfrur haft uti verk.

Så klädde de på henne den kjortelen röd,
den skinte mot jorden liksom en glöd.

Så klädde de på henne den kjortelen blå,
silfver och guld i hvar fäll der låg.

Så snörad' de henne med en liten guldsno',
femton guldvippor den ned till jorden drog.

Så satte de på henne de guldringar fem:
»De skall du bära till en äreskänk.»

Så satte de på henne en guldkrona röd:
»Den skall du bära allt efter din död.»

Så sattes en guldkanna på hvardera hand:
»Nu skall du gå för ungersvennen fram.»

»Inte så tager jag guldkannen af din hand,
förr än du säger mig din faders namn.»

»Kungen af Engeland var kär fader min,
unge hertig*) var kär broder min.»

»Då tager jag kannan af din hand,
så äro vi syskon i Jesu namn.»

— *) Den 77-åriga kvinnan sjöng och sade *herr Tig*, men hon uppfattade dock namnet som titeln hertig. En variant af samma visa finnes i den af mig 1880 utgifne "Folkdiktning"; der heter ynglingen Hildebrand.

Ung hertig gick för hafsfrun in:

»Må eder tärna få följa mig?»

»Åh ja, det kan hon väl få;

hon må bli borta i dagarne två.»

Så sveper han henne i kappan den blå,
så lyfter han henne på gångaren grå.

Fyra guldskor, tjugofyra guldsöm
hertigen rider i stridaste ström.

Hafsfrun hon väntar i dagarne två,
men inte så kom hennes tärna ändå.

Hafsfrun hon väntar i dagarne fem,
men inte så kom hennes tärna igen.

Hafsfrun hon vrider sina händer i blod:
— Blåser kallt, kallt väder ifrån sjön —
»Gud nåde den jungfru, som skalkar skall tro!»
— Blåser kallt, kallt väder ifrån sjön —

Hildebrand.

(Mölle fiskeläge, Luggude härad.)

Hildebrand han tjente uti konungens gård,
— Uti löndom —
han tjente der för den ypperste sven.
— För det har allt timat i min ungdom —

Hildebrand han tjente uti konungens gård,
han tjente der troget i sju runda år.

Och Tidenborg hon blef så dägelig en mö,
och Hildebrand han red sig ett stycke ut på snö'.

Der högg han i hjel fyra, der högg han i hjel fem,
der högg han i hjel kungens toltfusende hofmän.

»Ack Hildebrand, ack Hildebrand, du stillar nu ditt
svärd,
ty väl är min fader en bättre ära värd!»

»Ack Tidenborg, ack Tidenborg, I gifven mig er hand,
der före vill jag föra till främmande land!

Till främmande land vill jag föra min mö,
der hon skall sorglöst lefva och syndalös dö.

Ja, eder vill jag föra allt uti det land,
ty der rinner vin, som här rinner vann.»

»Ack Hildebrand, ack Hildebrand, eder vill jag tro,
för i främmande land der lyster mig att bo.»

Hildebrand han sadlar sin gångare grå:
»Vill du bli hos din fader eller nu med mig gå?»

Hildebrand han breder ut sin kappa den blå:
»Lyster dig, min lilla Tidenborg, att sitta deruppå?»

När som de kommo till borgaled,
ute stod hans moder och hvilad' sig bredvid.

»Ack Hildebrand, ack Hildebrand, hvi är du så tyst,
hvi är du icke lustig, som du har varit förr?»

Det är väl icke underligt om jag är så tyst,
jag har fått sår, ja mång't sår i mitt bröst.»

»Ack Hildebrand, ack Hildebrand, hvad jag säger dig,
hvi förer du din brud så bleker till mig?»

»Det är väl ej underligt att bruden är så blek,
hon har väl sett mig i så hårdan en lek.

Ack, kära du min syster, du bädda upp min säng,
för dig skänker jag båd' åker och äng.

Ack, käre du min broder, du hemtar mig en prest,
för dig skänker jag min fästemo näst!»

Om morgonen helt bittida, förr'n dagen sken ljus,
så var der tre lik uti Hildebrands hus:

Det första var Hildebrand, det andra var hans mö,
— Uti löndom —
det tredje var hans moder, af sorgen månd' hon dö.
— För det har allt timat i min ungdom. —

Prins Olof.

(Mölle fiskeläge, Luggude härad.)

Prins Olof han går för sin moder att stå:

— Drifver dagg, faller rim —

»Får jag inte drifva stad och gifta mig i år?»

— Den jag har svurit tro min —

»Jo väl så får du drifva stad och gifta dig i år,
men akta dig, att frillan ej bedrager dig då.»

Prins Olof han sadlar sin gångare grå,
så rider han sig till sin kära frillas gård.

När som han kom till sin kära frillas gård,
ute stod hon och kammade sitt hår.

»Välkommen, prins Olof, uppå våran gård!
Ack, luta dig ned, låt mig hviska vid dig få!»

Prins Olof han lutad' sig ned på sadelknapp,
en liten silfverbunden knif i hans sida hon stack.

Prins Olof han svang sig på gångaren grå,
så red han sig hem till sin kära moders gård.

»Välkommen min son Olof uppå våran gård!
Hvad är det för blod du har på hvitan arm?»

»Det är väl inte blod, fast eder tyckes så,
det är af det vinblandade mjöd jag drack i går.»

»Mjödets och blodets det är ju olikt:
mjödets är brunt, men blodet är rödt.

Ack, säg mig du, kär sonen min,
hvarför har du så blek en kind?»

»Det är väl ej underligt om kinden den är blek;
dagen den är lång och solen skiner het.

Ack, kära du min syster, du bäddar upp min säng,
och käre du min broder, släpp fålen i grön äng!

Ack, käre du min broder, du hemtar mig en prest,
— Drifver dagg, faller rim —
och kära du min moder, I stånden mig näst!»
— Den jag har svurit tro min. —

Stolt Magdalena.

(Väsby socken, Luggude härad.)

Stolt Magdalena talte till svennerna två:

»I läggen mig guldsadel på gångaren grå!

— I ron mig öfver sjön med de åror —

I läggen mig guldsadel på gångaren grå,
och mig lyster sjelfver att rida der uppå.»

Stolt Magdalena talte till styresmannen så:

»I natt vill jag segla öfver böljan den blå.»

»Ack, kära stolt jungfru, I blifven här i natt,
der tändes upp ett väder och böljan går så stark.»

»Låt blåsa, låt blåsa, hvad det blåsa kan,
ty likväl skall jag sofva på Kellervalls arm.»

När som de kommo allt midt i det sund,
der tändes upp ett väder, de sjunka må till grund.

Stolt Magdalena talte till styresmannen så:
»I kasten öfver bord min gångare den grå.

Väl ser jag min gångare hur den sjunka må,
der ser jag min guldsadel, han ligger der uppå.»

Stolt Magdalena talte till styresmannen så:
»I kasten öfver bord mina tärnor de små!»

Stolt Magdalena talte till styresmannen sin:
»I kasten öfver bord mitt lilla guldskrin!

Väl ser jag mitt guldskrin hur det sjunker re'n,
och deruti ligger så mången ädelsten.»

Stolt Magdalena talte till styresmannen så:
»I kasten öfver bord min kappa den blå!

Väl ser jag min kappa hur den sjunka må,
mig lyster nu sjelfver att hvila der uppå.

Om någon utaf eder skulle komma i land,
så helsa herr Kellervall, min käre fästeman.

Helsa herr Kellervall så mången god natt,
som himmelen den är med stjernor fullsatt.

Helsa herr Kellervall så mången god natt,
som hafsbottnen är med sandkorn belagd!»

När som de kommo på herr Kellervalls gård,
de stora vaxljus de brunno i hvar vrå.

Herr Kellervall han sitter och dricker sitt vin:
»Stolt Magdalena hvilar uppå den hala sten.»

Herr Kellervall han sitter och dricker sitt rus:
»Stolt Magdalena hvilar allt uppå hafvets grus.»

»Är det nu sant, som du för mig säga må,
så lyster det mig sjelfver att hvila der uppå.»

Herr Kellervall han talte till kammarsvennen sin:
»Du hemtar mig in ett glas med bästa vin!»

Herr Kellervall han sig in åt kammaren sprang,
han slog igen dörren, så låset det sang.

Herr Kellervall han satte sig att skriva två bref,
det ena till sin moder, det andra till svärmodern sin.

Herr Kellervall han såg uppå timglaset sitt,
se'n sätter han sin värja uti sitt unga lif.

— I ron mig öfver sjön med de åror —

Hjertesorg.

(Mölle fiskeläge, Luggude härad.)

Det var en afton »sildigt» jag lade mig till hvila,
jag visste mig ej hafva någon kvida,
så kom der ett bref ifrån kärestan min,
jag skulle till henne bortrida.
— Tvunget hafver älskog emellan mig och henne —

Så gångar jag mig i stallet ut
och leder af fålarne ut den bäste,
så tog jag mitt betsel, och det var af guld
och sadeln med guld var beslagen.

Så gångar jag mig i salen in
och klädde på mig kläderna de bästa,
så red jag fem styfva mil,
då andra de lågo sötelig' och sofvo.

Och när jag kom till min svärfaders gård,
då klädde de min fästemo till grafven,
så stodo' der fem höfviska jungfrur dervid,
väl kunde jag mig en annan utvälja.

Men hennes like finnes icke i detta konungaland,
ej heller i sju konungariken;
nej, om jag än sökte all verlden om kring,
visst aldrig jag fann hennes like.

Hennes hår det var spunnet af det rödaste guld,
var flätadt i en liten »flöjelsmössa»,
hennes kinder voro hvita, hennes fötter voro små,
hennes ögon voro blå som en dufvas.

Bröst hade hon som ädelt svanedun
och munnen var som sockret det söta;
hennes böner de voro så innerligt till Gud,
ja, i himmelriket skola vi mötas.

— Tvunget hafver älskog emellan mig och henne. —

Fröken Gyllenberg.

(Strövelstorps socken, Södra Åsbo härad.)

»Hör du, fröken Gyllenberg, hvad jag vill säga dig!

— Uti löndom —

Vill du nu följa ur landet med mig?»

— För det har allt timat i min ungdom. —

»Gerna vill jag följa ur landet med dig,
och småsvennekläder jag drager på mig.»

Riddarbåld han sadlar sin gångare grå,
så sätter han skönaste jungfrun derpå.

»Hör, min käre Riddarbåld, hvad jag vill säga dig,
hvarföre har du tagit fästemon från mig?»

»Det är väl ingen fästemon, fastän du tycker så,
det är ju endast min tjenare små.»

»Hör nu, käre Riddarbåld, ljug icke för mig,
jag kände fröken Gyllenberg förr än jag såg dig!»

Riddarbåld satte jungfrun på gångaren spak,
så redo de sig uti sakta god mak.

De redo igenom så mången små by,
de väckte ej hundar, de gjorde ej gny.

De redo allt uti den grönaste lund,
der lyster det jungfrun att hvila en stund.

Riddarbåld bredde ut kappan den blå,
der lade de sig att sofva uppå.

Han lade sitt hufvud uti hennes sköt',
så sof han hos jungfrun en sömn, som var söt.

»Hör du, käre Riddarbåld, sof icke längre nu,
jag hörer nu ljudet af lurarne sju!

Jag hörer min moders förgyllande lur,
den kom ej ur huset allt se'n hon stod brud.

Hör du, käre Riddarbåld, sof icke längre så,
jag hörer min faders gångare grå!»

Riddarbåld han slog sina handskar i mark:

»Här skolen I finna en riddare stark!»

Riddarbåld svingar sin gångare kring,
der fäller han konungens hofmän i ring.

Riddarbåld slagtar de bröderna fem,
och ej den sköna jungfrun hon sörjde för dem.

Riddarbåld slagtar de bröderna sju,
och ej den sköna jungfrun hon sörjde ännu.

Riddarbåld torkar sin blodige knif.

»Ack, om min käre fader finge njuta sitt lif!»

Riddarbåld torkar sin blodiga brand,
så högg han af kungen både hufvud och hand.

»Ack hör du, käre Riddarbåld, jag säger det rätt,
ej bärer du stolt din kungliga drägt!»

»Du inte det känner och icke förstår,
slätt inte du vet mina dödliga sår.»

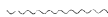
Så redo de hem till Riddarbålds gård,
ute för honom hans kära moder står.

»Hör, min kära moder, hvad jag vill säga dig:
Du rede en säng rätt snarlig' åt mig.

Du rede den säng åt mig och min mö,
hos henne jag vill nu till sistone dö.»

När natten var lyktad och dagen vardt ljus,
så var der tre lik uti Riddarbålds hus.

Det ena var han, det andra hans mö,
— Uti löndom —
det tredje hans moder, af sorg månd' hon dö.
— För det har allt timat i min ungdom —

Risa lill'.

(Norrhviddinge socken, Harjagers härad.)

Risa lill' hon slog i gullväf med kraft,

— Åhå! —

så begge hennes bröst de rann.

— Åhå! —

Modern talte till Risa lill' med hast:

»Hvad är det för mjölk, som rinner ur ditt bröst?»

»Det är väl icke mjölk, som rinner ur mitt bröst,
det är utaf mjödet, som jag drack i går.»

Modern slog Risa lill' på snöhvitan kind:

»Skall du nu ljuga för moderen din!»

»Inte skall jag ljuga för moderen min;
skön Edervall i lunden har lockat mig.»

»Har schön Edervall i lunden så lockat dig,»
så skall jag låta honom hänga, ditt foster låta bränna.»